

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศตวรรษที่ 21 สังคมโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากด้วยพัฒนาการของคอมพิวเตอร์ ทางวัฒนธรรมสารสนเทศและอินเทอร์เน็ต จึงทำให้มีการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตในรูปแบบของ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communications Technology : ICT) เป็นการรวมตัวกันของอุปกรณ์ดิจิทัลทันสมัย ซอฟต์แวร์คุณภาพสูง บุคลากรด้านคอมพิวเตอร์ การสื่อสารความเร็วสูง เพื่อร่วมสร้างสมรรถนะที่มีทรงประสิทธิภาพในด้านต่าง ๆ ทำให้โลกก้าวไปสู่ยุคของไอซีที และในยุคสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ ความได้เปรียบทั้งหลายในอนาคตไม่ได้ขึ้นอยู่กับความร่ำรวยของทรัพยากรธรรมชาติอย่างเดียว หากแต่ขึ้นอยู่กับความพร้อมด้านกำลังคนและเทคโนโลยีมากขึ้น (กิดานันท์ มลิทอง. 2548 : 11; เอ็มเค็อน ถิ่นปัญญา. 2546 : 38)

ประเทศไทยได้ให้ความสนใจและความสำคัญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และสถานศึกษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์กรหลักในการจัดการศึกษาตามหลักการกระจายอำนาจตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 (คลังปัญญาไทย. 2552 : ออนไลน์) โดยมีหลายองค์กรได้นำเสนอความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศกับการปฏิรูปการศึกษากลับไปสู่การปฏิบัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 9 ว่าด้วยเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยเฉพาะ (มาตรา 63-69) เพื่อให้การนำเทคโนโลยีสารสนเทศลงสู่การปฏิบัติโดยทั่วถึง โดยเล็งเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าวนี้ ส่งผลกระทบต่อสถาบันอุดมศึกษา และยังเป็นพลังขับเคลื่อนการจัดการศึกษาในอนาคตอีกด้วย (บุญสืบ พันธุ์ดี. 2545; Fowler. 2003 : 1) นอกจากนี้ยังได้มีการผลักดันให้หน่วยราชการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ดังเห็นได้จากแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ฉบับที่ 2) ของประเทศไทย พ.ศ. 2552-2556 (ฉบับแก้ไข) ที่มีใจความตอนหนึ่งกล่าวว่า

“ให้ทุกหน่วยงานใช้ ICT เป็นช่องทางหนึ่งในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยเฉพาะการพัฒนา นโยบายหรือบริการ สาธารณะ และการออกกฎหมาย การติดตามตรวจสอบ และให้สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนา ระบบราชการ (กพร.) กำหนดเป็นตัวชี้วัดหนึ่งในมาตรการการพัฒนา ระบบข้าราชการ...”

ในการบริหารจัดการของแต่ละฝ่ายงานย่อมต้องการการจกระบบการบริหารและสารสนเทศให้เป็นระบบเป็นปัจจุบันและถูกต้อง ซึ่งการจกระบบการบริหารและสารสนเทศนั้นต้องดำเนินการให้ครอบคลุมบริบททุกด้าน เพื่อเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ดังนั้น สถานศึกษาจึงต้องดำเนินการในส่วนของการกำหนดความต้องการข้อมูลตามโครงสร้างการบริหารจัดการในแต่ละกลุ่มงาน เพื่อนำผลนั้นมาจัดทำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภาระงานในแต่ละกลุ่มงาน จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์และแปรผลเพื่อจัดทำเป็นสารสนเทศในการบริหารจัดการ เพื่อให้มีข้อมูลและระบบสารสนเทศที่ถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนมีการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ผ่านรูปแบบการใช้โปรแกรมในการบริหารจัดการ ซึ่งจะสามารเพิ่มประสิทธิภาพในการกำหนดแนวทาง วิธีการ หรือแนวในการปฏิบัติเพื่อการตัดสินใจสั่งการได้ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้การปฏิบัตินั้นส่งผลในทางบวกและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน ตลอดจนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาต่อไป

ปัจจุบันระบบสารสนเทศ (Information System) นับเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารงานและการจัดการสถาบันอุดมศึกษาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในยุคที่หน่วยงานภาครัฐมีการปรับเปลี่ยนระบบการบริหารงานแบบเดิม ๆ มาสู่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นฐาน (e-Government) ซึ่งส่งผลต่อการปรับตัวของสถาบันการศึกษามากขึ้น มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นสถาบันจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงต้องพัฒนาระบบและกลไกเชิงเทคโนโลยีสารสนเทศ (Technology Based) มาใช้งานอย่างทั่วถึง เพื่อให้สามารถพัฒนาการบริหารงานให้จับไวสอดคล้องกับการบริหารงานภาครัฐและนำองค์กรให้สามารถแข่งขันทางปัญญาในยุคของสังคมที่ใช้ความรู้เป็นฐาน (Knowledge-based Society) ได้ ดังนั้น การบริหารและการตัดสินใจด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศจึงจัดว่าเป็นเครื่องมือที่มหาวิทยาลัยต้องให้ความสำคัญและให้การส่งเสริมอย่างเป็นระบบเพื่อให้เครื่องมือดังกล่าวเป็นกลไกที่สำคัญในการบริหารงานภายในและให้บริการแก่หน่วยงานภาครัฐและประชาชนได้ และเพื่อเป็นกลไกที่อำนวยความสะดวกต่อการสร้างคนและองค์ความรู้ให้แก่สังคมในยุคของการเรียนรู้ (Learning Society) ต่อไป ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวนี้ คือ ระบบสารสนเทศ (Information System) นั่นเอง

จากความสำคัญดังกล่าวทำให้มหาวิทยาลัยมีภารกิจสำคัญที่ต้องดำเนินการ คือ การดำเนินการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อใช้ในการบริหารงาน เนื่องจากต้องมีการประสานการใช้และแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2555 : 10) ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารสารสนเทศ สำหรับวิธีการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารนั้น สัลยุทธ์ สว่างวรรณ (2550 : 444) ได้กล่าวไว้ว่ามีทั้งหมด 5 แบบ ดังต่อไปนี้ 1) พัฒนาตามวงจรชีวิตของระบบงาน 2) ระบบต้นแบบ 3) แฝกเกิด

ซอฟต์แวร์ประยุกต์ 4) การพัฒนาโดยผู้ใช้ และ 5) การว่าจ้างบริษัทภายนอกพัฒนาระบบ การที่ระบบสารสนเทศของสถาบันอุดมศึกษาจะมีประสิทธิผลมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับวิธีการดำเนินงาน ทักษะ ความรู้ความสามารถ และภาวะผู้นำของผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเป็นสำคัญ ซึ่งประสิทธิผลของระบบสารสนเทศจะต้องสะท้อนการปฏิบัติงานจริงและสามารถนำไปพัฒนาปรับปรุงระบบให้ดียิ่งขึ้นได้ (บุญมาก ทิรินาวกุล. 2549 : 124) โดยจะสะท้อนออกมาในลักษณะของความคล่องตัวในการบริหารงาน ความทันสมัย ความสะดวกรวดเร็ว ความน่าเชื่อถือของระบบ และการมีสารสนเทศที่ดีสำหรับสนับสนุนการตัดสินใจ

ตามปกติการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น มักจะมีการแต่งตั้งผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานให้เป็นผู้บริหารสารสนเทศเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบในแผนกเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบสารสนเทศขององค์กรทั้งในด้านงบประมาณด้านสารสนเทศ ฐานข้อมูล ระบบสำนักงานอัตโนมัติ เครือข่ายและระบบโทรคมนาคม บุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และสารสนเทศที่หน่วยงานจะต้องใช้ (ครรชิต มาลัยวงศ์. 2552 : 2; ยืน ภู่วรรณ. 2550 : 1; ประสิทธิ์ ทิมพุดิ และครรชิต มาลัยวงศ์. 2549 : 171) แต่เนื่องจากโครงสร้างและการบริหารงานของมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นส่วนราชการจะแตกต่างกันไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง โดยทั่วไปแล้วมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการมีโครงสร้างและการบริหารงาน ดังต่อไปนี้

1) สภามหาวิทยาลัย 2) สำนักงานอธิการบดี 3) สำนักงานวิทยาเขต 4) บัณฑิตวิทยาลัย 5) คณะ 6) วิทยาลัย และ 7) สถาบัน สำนัก ศูนย์ หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าคณะ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2555 : ออนไลน์) ซึ่งมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งสามารถจัดโครงสร้างบริหารงานและนำเสนอต่อสภามหาวิทยาลัยได้เอง ดังนั้น มหาวิทยาลัยอาจแต่งตั้งผู้ที่ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี หรืออาจแต่งตั้งบุคคลให้ปฏิบัติหน้าที่พิเศษในการรับผิดชอบและดูแลงานทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศได้ จากแต่เดิมสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศมีหน้าที่รับผิดชอบงานที่เกี่ยวกับระบบสารสนเทศ แต่ผู้ดูแลองค์กรเหล่านี้มีจำนวนไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของการศึกษาระดับอุดมศึกษา ภาวะผู้นำที่พร้อมด้วยทักษะต่าง ๆ ของผู้ดูแลระบบสารสนเทศจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ในบทบาทที่เรียกกันใหม่ว่า ผู้บริหารสารสนเทศ (Chief Information Officer : CIO) (Katz, et al. 2004 : 5-7)

จากประสบการณ์การทำงานของผู้วิจัยที่ทำงานในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์มากกว่า 15 ปี พบว่าที่ผ่านมามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ได้ดำเนินการจ้างบริษัทเพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศมาเป็นเวลา 8 ปี ซึ่งในปัจจุบันผู้ดูแลระบบสารสนเทศยังคงประสบปัญหาจากการใช้งานอันเนื่องมาจากระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ชำรุดหรือมีปัญหา ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานของระบบสารสนเทศ

ความผิดพลาดจากการประมวลผลของเครื่องแม่ข่าย ระบบสารสนเทศที่ใช้งานอยู่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการใช้งานได้อย่างแท้จริง รวมถึงความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้งานที่ไม่ได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยราชภัฏอื่น ๆ ที่มีปัญหาเกี่ยวกับระบบสารสนเทศ มากน้อยแตกต่างกันไปจากสาเหตุดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจหาข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการ พัฒนาระบบสารสนเทศของมหาวิทยาลัยที่สามารถดำเนินการพัฒนาระบบสารสนเทศได้เป็นผลสำเร็จ พบว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น ได้ใช้เวลา 3-4 ปี ในการพัฒนาระบบสารสนเทศ และเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่ได้มีการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้งานภายในมหาวิทยาลัย โดยมีการจัดตั้งเครือข่ายคอมพิวเตอร์สำหรับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2535 และมีการติดตั้งระบบเครือข่ายภายในทั่วทั้งมหาวิทยาลัยที่เปิดการใช้งาน 24 ชั่วโมง ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ เห็นความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศต่างพัฒนาระบบสารสนเทศขึ้นเพื่อใช้งานภายในหน่วยงานของตนเอง ทำให้เกิดการพัฒนาระบบซ้ำซ้อนและก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นขึ้นมา ภายหลังจากปี พ.ศ. 2539 จึงได้มีการจัดตั้งสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อรับผิดชอบงานด้านการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมีรองอธิการบดีที่ดูแลด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นผู้บริหารสารสนเทศ (กมลเสถ์ สันติเวชกุล, 2551 : 2-5)

เมื่อผู้วิจัยศึกษาทำความเข้าใจวิธีการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศมหาวิทยาลัย ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำให้เห็นความแตกต่างในด้านการบริหารงานที่แตกต่างจากมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เห็นได้ชัดเจน คือ การให้อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบต่อผู้ดูแลเทคโนโลยีสารสนเทศรองอธิการบดีซึ่งเป็นผู้บริหารสารสนเทศสูงสุดในขณะนั้นและทีมพัฒนาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ร่วมกันพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ให้ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย นำพาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้เป็นไปตามกลยุทธ์และเป้าหมายที่วางไว้เพื่อสนับสนุนและผลักดันให้จุฬาลงกรณ์เป็นมหาวิทยาลัยที่ทันสมัย และสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ผู้ที่มีส่วนอย่างมากต่อความสำเร็จดังกล่าวคือ ผู้บริหารสารสนเทศ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มเติมเรื่องภาวะผู้นำเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศที่มีผลต่อความสำเร็จของการดูแลเทคโนโลยีสารสนเทศของมหาวิทยาลัย จากคำกล่าวของธิดิพร ดนัยโชติ (2549 : 42) ว่า การบริหารองค์กรใด ๆ ก็ตาม ความสำเร็จของการดำเนินงานขององค์กรนั้น ๆ ขึ้นอยู่กับผู้นำเป็นสำคัญ หากขาดผู้นำเสียแล้วย่อมทำให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างยากลำบาก เพราะองค์กรซึ่งประกอบด้วยคนจำนวนมากย่อมเกิดความสับสนวุ่นวายต่างคนต่างทำงาน อาจมีความขัดแย้งกันในการทำงาน ส่งผลให้การบรรลุเป้าหมายขององค์กรไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ผู้นำถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อความอยู่รอดขององค์กร เป็นผู้ที่

มีพลังอำนาจสามารถโน้มน้าวจิตใจคนอื่นให้ปฏิบัติตามโดยอาศัยคุณความดี สามารถชักจูงใจบุคคลในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ โดยเกิดจากความศรัทธา เลื่อมใส เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการที่จะนำวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีที่จะทำให้องค์กรดำเนินงานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้น ภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำนั้นจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหาร ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. 2545 : 92)

จากที่มาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจทำการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่ามีผลต่อประสิทธิผลของระบบสารสนเทศหรือไม่ อย่างไร โดยมุ่งเสนอรูปแบบความสัมพันธ์ โครงสร้างเชิงเส้นของภาวะผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศที่มีต่อประสิทธิผลของระบบสารสนเทศ ซึ่งผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศ โดยนำสาระทั้งหมดมาวิเคราะห์สาเหตุที่มีต่อประสิทธิผลของระบบสารสนเทศ กระบวนการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้งานจริงในหน่วยงานเพื่อการบริหารสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำถามการวิจัย

1. องค์กรประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศที่มีผลต่อประสิทธิผลของระบบสารสนเทศมีอะไรบ้าง
2. ประสิทธิผลของระบบสารสนเทศกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในระดับใด
3. รูปแบบความสัมพันธ์ โครงสร้างเชิงเส้นของภาวะผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศที่มีผลต่อประสิทธิผลของระบบสารสนเทศมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่
4. องค์กรประกอบภาวะผู้นำใดบ้างที่มีอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมต่อประสิทธิผลของระบบสารสนเทศ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศ
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของระบบสารสนเทศของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบความสัมพันธ์ โครงสร้างเชิงเส้นของภาวะผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศที่มีต่อประสิทธิผลของระบบสารสนเทศกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4. เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมขององค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของระบบสารสนเทศ.

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของภาวะผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศที่มีต่อประสิทธิผลของระบบสารสนเทศ
2. สามารถนำรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของภาวะผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศที่มีต่อประสิทธิผลของระบบสารสนเทศไปเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับผู้บริหารสารสนเทศในสถาบันอุดมศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้

สมมติฐานการวิจัย

รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของภาวะผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศที่มีต่อประสิทธิผลของระบบสารสนเทศ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ขอบเขตของการวิจัย

1. พื้นที่การศึกษา การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของภาวะผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศที่มีต่อประสิทธิผลของระบบสารสนเทศนี้ เป็นการศึกษาข้อมูลมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 12 แห่งเท่านั้น
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 2.1 ประชากรประกอบด้วย
 - 2.1.1 ผู้บริหารสารสนเทศ ได้แก่ ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลงานด้านการพัฒนาระบบสารสนเทศ โดยต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการเป็นผู้บริหารสารสนเทศของมหาวิทยาลัยมาไม่น้อยกว่า 2 ปี
 - 2.1.2 ผู้ใช้ระบบสารสนเทศ ได้แก่ บุคลากรสายวิชาการและสายปฏิบัติจำนวน 6,712 คน
 - 2.2 กลุ่มตัวอย่าง
 - 2.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยผู้บริหารสารสนเทศจากมหาวิทยาลัยราชภัฏจำนวน 6 คน

2.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการออกแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้ใช้ระบบสารสนเทศ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้กฎหัวแม่มือหรือกฎอย่างง่าย (Rule of Thumb) ที่ใช้อัตราส่วนของจำนวนตัวอย่าง (n) กับจำนวนตัวแปรมาตรฐานวัด 5 ต่อ 1 ตัวแปร (Tabachnick & Fidell, 1996) สำหรับงานวิจัยนี้มีจำนวนตัวแปรมาตรฐานวัดเท่ากับ 92 ตัวแปร ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างต้องไม่น้อยกว่า 460 คน (ซึ่งเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำ) อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้เพิ่มขนาดตัวอย่างเป็น 550 คน โดยใช้เกณฑ์ของคอมเรย์ และ ลี (Comrey & Lee, 1992) ประกอบในการพิจารณาขนาดของตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์โมเดลสมการ โครงสร้าง ซึ่งคอมเรย์ และ ลี กำหนดค่าขนาดตัวอย่าง 500 คนขึ้นไป จะให้ผลการวิเคราะห์มีความน่าเชื่อถือในระดับดีมาก ในการสุ่มตัวอย่างผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

3. ตัวแปรที่ศึกษา มีดังนี้

3.1 ตัวแปรสาเหตุ ได้แก่

3.1.1 องค์ประกอบด้านคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศ ประกอบด้วยคุณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหารสารสนเทศ ทักษะด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะทางด้านเทคนิควิธิ และคุณธรรมของผู้บริหารสารสนเทศ

3.1.2 องค์ประกอบด้านพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศ ประกอบด้วยการสร้างวิสัยทัศน์ การสร้างบารมี และการกระตุ้นทางปัญญา

3.1.3 องค์ประกอบด้านการบริหารงานภายใต้สถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย การทำงานเป็นทีม การบริหารโครงการ และการใช้อำนาจหน้าที่

3.2 ตัวแปรผล ได้แก่ ประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศประกอบด้วย ความพึงพอใจของผู้ใช้งานระบบสารสนเทศ และผลลัพธ์ที่คาดหวังขององค์กร

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับคำศัพท์ของการวิจัยครั้งนี้ตรงกัน จึงได้นิยามศัพท์ดังนี้
ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึง การใช้อิทธิพลเหนือผู้อื่นเพื่อความสำเร็จตามเป้าหมายหรือความสามารถในการนำ

ผู้บริหารสารสนเทศ (Chief Information Officer : CIO) หมายถึง ผู้บริหารระดับสูงหรือบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายทางด้านสารสนเทศขององค์กร มาตรฐานการปฏิบัติงาน และการบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศทั้งหมดขององค์กร

ผู้ใช้ระบบสารสนเทศ (User) หมายถึง บุคคลที่มีหน้าที่และรับผิดชอบเกี่ยวกับในด้านการนำเข้าข้อมูล เพื่อนำข้อมูลไปประมวลผลให้เกิดเป็นสารสนเทศ ซึ่งในที่นี้ได้แก่ บุคลากรสายวิชาการและสายปฏิบัติ

บุคลากรสายวิชาการ หมายถึง ข้าราชการพลเรือนหรือพนักงานมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งหน้าที่สอน วิจัยและให้บริการวิชาการ

บุคลากรสายปฏิบัติ หมายถึง พนักงานมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติการวิชาชีพและธุรการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ระบบสารสนเทศ (Information System : IS) หมายถึง ระบบที่รวบรวมและจัดเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างมีหลักเกณฑ์ เพื่อนำมาประมวลผลและจัดรูปแบบให้ได้สารสนเทศที่ช่วยสนับสนุนการทำงานและการตัดสินใจในด้านต่างๆ ของผู้บริหาร เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ประสิทธิผลของระบบสารสนเทศ (Information System Effectiveness) หมายถึง ความสำเร็จของกระบวนการปฏิบัติงาน โดยใช้ระบบสารสนเทศเป็นเครื่องมือ โดยสามารถตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

องค์ประกอบด้านคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศ หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะของผู้บริหารสารสนเทศที่แสดงออกถึงความสามารถในการชักจูงให้ผู้อื่นปฏิบัติในสิ่งที่ผู้นำต้องการ ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหารสารสนเทศ ทักษะด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะทางด้านเทคนิควิธี และคุณธรรมของผู้บริหารสารสนเทศ

คุณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหารสารสนเทศ (Characteristics) หมายถึง คุณลักษณะที่ติดตัวผู้บริหารสารสนเทศมาตั้งแต่เกิด ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ บุคลิกภาพ และสติปัญญา

ทักษะด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Human Skills) หมายถึง ความพยายามเพื่อให้เกิดความร่วมมือของการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มกับบุคคล สังคมหรือความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ, 2544 : 163)

ทักษะทางด้านเทคนิควิธี (Technical Skills) หมายถึง ความรู้ความสามารถของผู้บริหาร
 สารสนเทศในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการ กระบวนการและกรรมวิธีในการ
 ปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นทักษะที่จะเป็นสำหรับงานด้านปฏิบัติการ (กัลยาณี สูงสมบัติ. 2557 : ออนไลน์)

คุณธรรมของผู้บริหารสารสนเทศ (Morale) หมายถึง สภาพคุณงามความดีของผู้บริหาร
 สารสนเทศ

องค์ประกอบด้านพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศ หมายถึง ปัจจัยด้านการสร้าง
 วิสัยทัศน์ การสร้างบารมี และการกระตุ้นทางปัญญา

การสร้างวิสัยทัศน์ (Vision) หมายถึง การที่ผู้บริหารสารสนเทศสร้างภาพให้บุคคลอื่นรับรู้
 ถึงความสำคัญของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ อธิบายและจูงใจให้บุคคลอื่นเข้าใจ มีทิศทาง
 และเป้าหมายร่วมกัน เพื่อให้สามารถใช้ระบบสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการจัดการ พันธกิจ
 ของมหาวิทยาลัยได้อย่างประสิทธิภาพ

การสร้างบารมี (Charismatic) หมายถึง การที่ผู้บริหารสารสนเทศใช้ลักษณะพิเศษของคน
 กระตุ้นให้บุคคลอื่นเกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ บุคคลทั่วไปยกย่อง นับถือ
 ศรัทธา ไว้วางใจในความสามารถและเป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้ผู้บริหารสารสนเทศสามารถ
 โน้มน้าว จูงใจให้บุคคลอื่นปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จ

การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation) หมายถึง การที่ผู้บริหารสารสนเทศ
 กระตุ้นให้บุคลากรเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน กระตุ้นให้เห็นวิธีการหรือแนวทาง
 ใหม่ในการแก้ปัญหา มีการพัฒนาปรับปรุงวิธีการทำงาน ส่งเสริมให้บุคคลอื่นแสดงความคิดเห็น
 มีการวิเคราะห์ปัญหาโดยใช้เหตุผลและข้อมูลหลักฐาน

องค์ประกอบการบริหารงานภายใต้สถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง หมายถึง ปัจจัยด้านการทำงาน
 เป็นทีม การบริหาร โครงการ และการใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่

การทำงานเป็นทีม (Team Work) หมายถึง การร่วมกันทำงานของสมาชิกมากกว่าหนึ่งคน
 โดยที่สมาชิกทุกคนนั้นจะต้องมีเป้าหมายเดียวกัน

การบริหารโครงการ (Project Management) หมายถึง การจัดการการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ
 ที่มีอยู่อย่างเหมาะสมและสมบูรณ์ที่สุด เพื่อให้การดำเนินโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การใช้อำนาจหน้าที่ (Authority) หมายถึง การใช้อิทธิพลและการจูงใจให้ผู้อื่นทำงาน
 ร่วมกัน

องค์ประกอบด้านประสิทธิผลของระบบสารสนเทศ หมายถึง ปัจจัยด้านความพึงพอใจ
 ของผู้ใช้งานระบบสารสนเทศ และผลลัพธ์ที่คาดหวังขององค์กร

ความพึงพอใจของผู้ใช้งานระบบสารสนเทศ (User Satisfaction) หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติของผู้ใช้ที่มีต่อระบบสารสนเทศที่ใช้งานอยู่

ผลลัพธ์ที่คาดหวังขององค์กร (Organizational Outcome) หมายถึง การคาดหวังถึงผลการดำเนินงานตาม โครงการของระบบสารสนเทศ โดยเปรียบเทียบกับระบบสารสนเทศที่ใช้งานอยู่จริงในปัจจุบัน

ตัวแปรสังเกตได้ (Manifest Variable) หมายถึง ตัวแปรที่สามารถวัดค่าได้โดยตรง

ตัวแปรแฝง (Latent Variable) หมายถึง ตัวแปรที่ไม่สามารถวัดค่าหรือสังเกตได้โดยตรง แต่มีโครงสร้างตามทฤษฎีที่สามารถวัดได้จากตัวแปรย่อยที่สามารถวัดได้หรือสังเกตได้

ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) หมายถึง ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ตามการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้ใช้ระบบสารสนเทศสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

องค์ประกอบ (Factor) หมายถึง ตัวแปรแฝงที่ต้องการศึกษา ซึ่งเป็นตัวแปรเชิงสมมติฐานที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่มีโครงสร้างตามทฤษฎีที่แสดงผลออกมาในรูปของตัวแปรย่อยที่สามารถสังเกตได้

รูปแบบ (Model) หมายถึง แบบจำลองที่สร้างขึ้นอย่างมีระบบตามทฤษฎีแทนปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงตามธรรมชาติ ที่สามารถอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพื่อความเหมาะสมในการทำวิจัย

รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (LISREL Model) หมายถึง รูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีที่มีลักษณะการเชื่อมโยงแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุขององค์ประกอบระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นตัวแปรสังเกตได้ ตัวแปรแฝงภายนอก และตัวแปรแฝงภายใน

รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของภาวะผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศที่มีต่อประสิทธิผลของระบบสารสนเทศ หมายถึง รูปแบบที่มีลักษณะการเชื่อมโยงแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารสารสนเทศ ได้แก่ องค์ประกอบด้านคุณลักษณะผู้นำ องค์ประกอบด้านพฤติกรรมผู้นำ และองค์ประกอบด้านการบริหารงานภายใต้สถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง โดยส่งผลลัพธ์สุดท้ายต่อประสิทธิผลของระบบสารสนเทศ

โปรแกรมลิสเรล (LISREL Program) หมายถึง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่พัฒนาขึ้นโดยคาร์ล จอร์สคอก (Karl Jöreskog) ในปี 1970 เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น